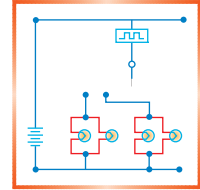

Fizika gyakorlatok megoldása

G. 799. Legalább mekkora sebességgel és legfeljebb mekkora szög alatt kell indítani egy testet, hogy átrepüljön egy 100 méter hosszú, 5 méter magas, egyenes alagúton?

A légellenállás elhanyagolható.

(3 pont)

Közli: Ringler András, Szeged

Megoldás. Ha a talajszintről v_0 kezdősebességgel α szögben elhajítunk egy testet, akkor az emelkedési magassága

$$(1) \quad h = \frac{v_0^2}{2g} \sin^2 \alpha,$$

és a vízszintes talajra

$$(2) \quad L = \frac{v_0^2}{g} \sin 2\alpha$$

távolságban esik vissza. (1) négyszeresét (2)-vel elosztva kapjuk:

$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{4h}{L}.$$

A test akkor jut át az alagúton, ha $h \leq 5$ m és $L \geq 100$ m, vagyis

$$\operatorname{tg} \alpha \leq \frac{4h_{\max}}{L_{\min}} = \frac{4 \cdot 5}{100} = \frac{1}{5},$$

azaz $\alpha \leq \alpha_{\max} = 11,3^\circ$. A test eldobásának szöge tehát legfeljebb $11,3^\circ$ lehet.

A test kezdősebessége legalább akkora kell legyen, hogy $\alpha_{\max}$ indítási szög esetén éppen elérje az alagút $h_{\max} = 5$ m-es magasságát. (1) szerint ilyenkor

$$v_0 = v_{\min} = \frac{\sqrt{2gh_{\max}}}{\sin \alpha_{\max}} = 50,5 \frac{\text{m}}{\text{s}}.$$

Khru Gia Bào (Vietnám, Ho Si Minh-város, Ngo Quyen High School, 10. évf.)
dolgozata alapján

43 dolgozat érkezett. Helyes 25 megoldás. Kicsit hiányos (2 pont) 3, hibás 8, nem versenyszerű 7 dolgozat.

G. 802. Körülbelül hány perccel később delel a Nap Sopronban, mint Mátészalkán?

(3 pont)

Közli: Németh László, Fonyód

Megoldás. I. módszer. A delelési időpontok eltérését a két város hosszúsági koordinátájának különbsége határozza meg. Sopron a keleti hosszúság $16^{\circ}35'$ -nél fekszik, Mátészalka pedig a $22^{\circ}19'$ -nél. A két érték különbsége 5 fok és 44 szögperc, vagyis $5,73^{\circ}$.

A Nap (a Földhöz viszonyítva) 24 h alatt tesz meg 360° -ot, tehát 1° -nyi elfordulás 4 perc ideig tart. A két város delelési időpontjának különbsége tehát

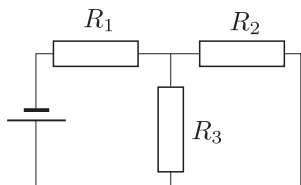
$$\Delta t = 5,73 \cdot 4 \text{ perc} = 22,9 \text{ perc.}$$

Ezek szerint a Nap kb. 23 perccel később delel Sopronban, mint Mátészalkán.

II. módszer. Az interneten megtalálhatjuk, hogy a napfelkelte időpontja 2023. február 16-án Sopronban 6:59, Mátészalkán pedig 6:36 volt; az eltérés 23 perc. Ugyancsak megtalálhatjuk, hogy a naplementék időpontja 17:18 és 16:54, ezek különbsége 24 perc. A delelési időpontok eltérése a napfeltelték és a naplementék időponteltolódásának számtani közepével közelíthető, ez 23,5 perc.

Tajta Sára (Budapest, Városmajori Gimn., 9. évf.)

45 dolgozat érkezett. Helyes 28 megoldás. Kicsit hiányos (2 pont) 3, hibás 7, nem versenyszerű 7 dolgozat.

G. 806. Az ábrán látható kapcsolásban ismert az R_1 , R_2 és az R_3 ellenállás, valamint az R_3 ellenálláson átfolyó áram I_3 erőssége.

Határozzuk meg

a) a másik két ellenálláson átfolyó I_1 és I_2 áramok erősségét;

b) a telep elektromotoros erejét!

c) Mennyi hő fejlődik összesen t idő alatt a rendszerben?

(Adatok: $R_1 = 20 \Omega$, $R_2 = 10 \Omega$, $R_3 = 40 \Omega$, $I_3 = 2 \text{ A}$, $t = 30 \text{ s}$.)

(3 pont)

Megoldás. a) R_2 és R_3 párhuzamosan vannak kapcsolva, rajtuk ugyanakkora a feszültség:

$$R_2 I_2 = R_3 I_3, \quad \text{tehát} \quad I_2 = \frac{R_3}{R_2} I_3 = 4 \cdot 2 \text{ A} = 8 \text{ A.}$$

Az R_1 ellenálláson folyó áram erőssége a csomóponti törvény szerint

$$I_1 = I_2 + I_3 = 10 \text{ A.}$$

b) Az egyes ellenállások feszültsége:

$$U_1 = R_1 I_1 = 20 \, \Omega \cdot 10 \, \text{A} = 200 \, \text{V},$$

$$U_2 = U_3 = R_2 I_2 = 10 \, \Omega \cdot 8 \, \text{A} = 80 \, \text{V}.$$

A telep kapocsfeszültsége

$$U = U_1 + U_3 = 280 \, \text{V},$$

és ha a telep belső ellenállása elhanyagolhatóan kicsi (vagyis a feszültségforrás ideális), akkor ugyanekkora a telep elektromotoros ereje (üresjáratú feszültsége).

c) A telepen $I = I_1$ erősségű áram folyik, a leadott teljesítmény tehát

$$P = U \cdot I = 280 \, \text{V} \cdot 10 \, \text{A} = 2800 \, \text{W}.$$

A rendszerben (a három ellenálláson) $t = 30$ s alatt összesen

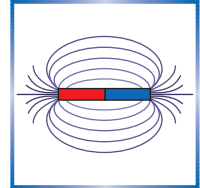
$$Q = P \cdot t = 2800 \, \text{W} \cdot 30 \, \text{s} = 84 \, \text{kJ}$$

hő fejlődik.

Tóth Hanga Katalin (Kecskeméti Bányai Júlia Gimn., 9. évf.)

49 dolgozat érkezett. Helyes 21 megoldás. Hiányos (1–2 pont) 12, nem versenyszerű 16 dolgozat.

Fizika feladatok megoldása

P. 5432. *Egy függőleges helyzetben rögzített, vékony szigetelőpálcára három egyforma tömegű és egyenlő töltésű szigetelőgyöngyöt fűztünk fel. Az alsó gyöngy rögzített, a fölötte lévő másik kettő szabadon elcsúszhat a pálcán. Egyensúlyi helyzetben hányszor messzebb van a legfelső gyöngy a középsőtől, mint a középső a legalsótól?*

(5 pont)

Közli: *Holics László*, Budapest

Megoldás. Legyen a gyöngyök tömege m , töltésük Q . Az alsó ($\mathcal{A}$) és középső ($\mathcal{K}$) gyöngy távolságát jelöljük R -rel. A felső ($\mathcal{F}$) gyöngy és $\mathcal{K}$ távolsága legyen λR . A felfelé mutató vektorokat tekintjük pozitívnak.

A rögzített, így semmilyen erőhatásra nem tud elmozdulni. A másik két gyöngy is nyugalomban van, így a rájuk ható erők eredője *nulla*. A gyöngyök azonos töltésűek, így taszítják egymást. $\mathcal{K}$ -ra hat a gravitációs erő lefelé, $\mathcal{F}$ taszítóereje is lefelé, továbbá $\mathcal{A}$ taszítóereje felfelé. Ezek előjeles összege nulla:

$$k \frac{Q^2}{R^2} - mg - k \frac{Q^2}{(\lambda R)^2} = 0.$$